

ŽENSKA GRAĐANSKA KULTURA U DELIBLATU

U sklopu opštih društvenih tokova ženska građanska kultura našla je svoje uporište i u Deliblatu, mestu u Južnom Banatu ,krajem XIX i početkom XX veka . Karakteristiku stanja u obrazovanju žena u datom periodu nalazimo u tekstu Miše Dimitrijevića u časopisu „JAVOR „,br . 9 /1888 god. U tekstu „O uplivu žena na razvitak karaktera „, on zapaža da je kuća njena država u kojoj ona neograničeno, isključivo zapoveda i gospodari , da je mati prvi vaspitač i učitelj svojoj deci,ona je njihov autoritet i obrazac na koji treba da se ugledaju. Dakle uloga žene svedena je na odgajanje i vaspitanje dece i posvećenost porodici. Nešto kasnije , 1909. god. pitanjem odnosa srpske žene prema srpskoj književnosti bavio se dr Ilija Ivačković , književni kritičar iz Deliblata , koji iznosi mišljenje da srpkinje ne čitaju gotovo ništa i da se u građanskim porodicama srpska knjiga retko može naći u svadbenom devojačkom DENJAKU .Kao uzrok takvom stanju nalazi u vaspitanju u školi,u roditeljskom domu, kao i u slabim udžbenicima iz kojih se predaje srpska književnost. Prema istraživanjima S.Pecinjanskog škola u Deliblatu postoji 1778. god. a kao prvi učitelji pominju se Maksim Prodanović, Arsenije Radosavljević,i Pantelejmon Petrović. Kasnije su među prvim učiteljicama zabeležena imena :Draga Jeličić, Draginja Stanisavljević, Olga Đurišić, Melanija KrčagovVukosava Pandurov i u Rumunskoj školi(Škoala comunala romana de Granica) Maria Lazarescu, Amalia Jonesku, Maria Penca, Sofia Sekošan ,kao i vaspitačice Rajka Pal i Irma Žudi. Prva školska zgrada od čvrstog materijala izgrađena je 1838, god.uz samu pravoslavnu crkvu , pod imenom „ Deliblater national gemeinde schule.“ Vremenom se javlja potreba za obrazovanjem srpskih devojaka , za sticanjem samostalnosti i sopstvenog identiteta. U Kovinu, Beloj Crkvi, Pančevu i Vršcu, (mesta najbližih Deliblatu) otvaraju se Građanske škole , Niža Gimnazija , Nepotpuna mešovita Gimnazija, koje su dale mogućnost da se u njima obrazuju i ženska deca iz Deliblata. U Pančevu se 1871. god. zaslugom patrijarha Prokopija Ivačkovića rodod iz Deliblata otvara Srpska Viša devojačka škola, koju su pohađale devojke iz Deliblata:Tihomila i Desanka Ivačković, Sofija i Dobrinka Jeličić, Ljubica Marinković, Melanija Ivačković i druge ,a prema podacima iz upisnice za školsku 1920. god. Darinka, Anđa i Nevenka Stefanović. ----- Pored sticanja znanja škola je kako to kaže dr Ivana Spasojević bila HRAM prosvete u kome se neguju smerne devojke, i vrle SRPINJE. Govorile su mađarski i nemački jezik , svirale violinu i klavir otuda i podatak da je u selu bilo više porodica koje su u svojoj kući imale klavir : Ivačković , Stefanović, Butorka , Basaraba idr. U kući Nevenke Stefanović postojao je sto gde se igrao stoni tenis . Neke su po završetku školovanja napuštale mesto i udavale se za intelektualce, sveštenike, trgovce i veleposednike i odlazile u gradove,gde su bile nosioci kulturnih i humanitarnih aktivnosti. Među njima zabeleženo je ime

Draginje Ivačković,rođene u Deliblatu1845. god. od majke Olimpijade Ivačković i oca Ilije , veleposednika. U časopisu „Ženski svet“ , u Istoriji grada Bele Crkve od 1717-1928 . god. Đoka Popović je pominje među osnivačima Zadruga belocrkvanskih Srpkinja 1884. a čiji je predsednik od 1898.god. Bila je supruga advokata Mihajla Ristića u Beloj Crkvi.

I me Anke Dimitrijević, ćerke Jovana Dimitrijevića deliblatskog paroha zabeleženo je još 1877. god. u časopisu „, Javor „, br. 31,da je rešila zagonetku u slogovima, tako da početna slova datih rešenja daju ime jednog književnog društva ,a završna njegovu narodnost. Reč je o Matici srpskoj.Prema podacima iz MKV saznajemo da se Anka 1895. god. udala za Novaka Tufegdžića ,trgovca iz Šapca.

Među prvim ženama rođenim u Deliblatu Katica Ivkov, rođena1890 .god.pohađala je Mađarski kraljevski institut za babice u Pečuju 1914. god. gde je stekla diplomu br. 656 za samostalno i stručno obavljanje svod poziva, koja je sačuvana više od sto god. u kući unuka dr Miodraga Trajkovića u Beogradu. Službovala je u Deliblatu i Beogradu. -----

Anna Miljković,rođena oko1788 .god .u Deliblatu ,ćerka je Jovana Miljkovića paroha iz Kovina, udala se za Goluba Lazarevića veleposednika u Kovinu. Porodica se oko1830. god. seli i kupuje u Velikom i Malom Središtu posed oko 4000 lanaca zemlje ,zida Stari i Novi kaštel,i dobija titulu

plemića. Njihovo potomstvo ostavilo je trag na kulturnom,prosvetnom i političkom polju i kao veliki dobrotvori zaveštali su deo svog poseda Matici srpskoj u Novom Sadu.-----

Takođe je značajno pomena ime Anne Bartoj rođene u Bukovini, koja udajom za Iliju Ivačkovića dolazi u Deliblato . Ona se 1910. god. pojavljuje kao književni kritičar svog sunarodnika književnika Liviu Mariana,u časopisu „ Lućaferul,“ u kojem zbirku njegovih pripovedaka „Suflete stinghere „ (Zalutale duše) ocenjuje kao vrlo uspešnu , protkanu ličnim emocijama i nadarenošću za pisanjem.

Ivanka Stanković rođena je u Deliblato, od majke Danice i oca Save Stankovića posednika ,udajom za dr Božidara Petrovića takođe iz Deliblata , živelu su u Kovinu , aktivno je igrala tenis i bila članica Kola Srpskih sestara.

Ženska građanska kultura se širila i na seosku inteligenciju u Deliblato koju su predstavljale učiteljske ,svešteničke trgovačke, zanatlijske i posedničke porodice. Ženski deo tih porodica uključuje se u rad Prosvetnog društva u Deliblato ,koje je okupljalo srpsko i rumunsko pevačko društvo, grupu pevača , folklornu i pozorišnu grupu, Kolo srpsnih sestara, u okviru kojeg je radila Radenička škola za izučavanje krojačkog zanata , za šivenje ženskog odela, postelnog rublja, na kojima su zastupljeni bodovi belog veza:rišelje, renesans, ažur i toledo. Moda tog vremena pratila je gradsku modu što se vidi i na fotografiji, ženski kostimi su strukirani , dopunjavani detaljima kao što su krzno, ukrasna dugmad, muf, šeširi,šubare, čipkane i kožne rukavice, amreli i lepeze.----- Radeničku školu pohađalo je više devojaka iz mesta a među njima i moja majka Bisenija Nikolić .Završni ispiz polagala je u Pančevu 1935. god. i tada stekla Majstorsko svedočanstvoza obavljanje svog zanata. Sve one dale su značajan doprinos unošenju bogatijih kulturnih sadržaja u Deliblato. Organizovale su priredbe i koncerte povodom obeležavanja crkvenih praznika za Božić , Uskrs,(za Rusali kod Rumuna) za školsku slavu Svetosavski bal, izložbe ručnih radova , takmičenja u pravljenju torti i kolača, čajanke i igranke, pratile gradsku modu ,organizovale besplatne tečajeve šivenja i maskenbale i kako to kaže dr Ivana Spasović ; „, bile su dobre domaćice sa manirima evropskih dama. -----

- Tako je u rumunskom časopisu iz 1919. god.pod nazivom Opinka (Opanak)zabeleženo da rumunski hor iz Deliblata priređuje koncert sa pozorišnom predstavom „Aşa a fost sa fie „od A.Cincariua (Tako je trebalo da bude)u kojem pored gospode ,glumaca amatera, učestvuju i gospođice Emilia Petrišor i Eufrozina Jeravljjev, a pesmu“ Trei Doamne ši toti trei“ recituje Viora Meza .

Posebna aktivnost odvijala se u okviru crkve gde je aktivno radilo Društvo srpskih žena i kod Rumuna Societate femeilor romane , koje je bilo registrovano i imalo svoj pečat. Predsednica društva, koje je najverovatnije osnovano 1933.god. bila je Cornelia Popović a sekretar Viora Žuržovan. Rumunska ženska zadruga je organizovala zabavu u hotelu Imperijal 1937. god. da bi 1939 . darovala crkvi dva barjaka koja se u njoj i danas nalaze.Prodavale su narodni kalendar „Nadejdea“čiji je sadržaj imao obrazovni karakter .Među njima zabeleženo je više darodavaca ikona i crkvenog inventara.

Rad Društva srpskih žena je imao humanitarni karakter i sastojao se u brizi za decu bez roditelja i pomoć bolesnim i siromašnim licima. Pripremala su hranu i sakupljale odeću i obuću. Takođe su bile darodavci ili PRILOŽNICI crkvi u poklanjanju crkvenih relikvija: kadionica, činija i kašika za pričest, ćiraka,kandila ali i peškira ,barjaka, vezenih stolnjaka,i čaršava .Tako je Olimpijada Ivačković ,supruga Ilije Ivačkovića poklonila zlatom vezen peškir, Milica Jakšić dva predoltarska zvona a više njih dalo je prilog u novcu i poklonilo je vredne ikone i bogoslužbene knjige. Bile su članice hora koji je nastupao za vreme liturgije, na harmonijumu je svirala učiteljica Vukica Antošin, supruga dr Mihajla Antošina. Organizovale su predavanja za majke iz oblasti negovanja dece , prevenciji i lečenju zaraznih bolesti i održavanju higijene u domaćinstvu.Učestvovala su u pripremi obeležavanja crkvenih praznika.-----

Deliblaćani se mogu ponositi što je ženska populacija bila rasadnik kulturnih zbivanja u selu, nosioci rodoljublja, humaniste, i što su u saživotu sa Rumunima doprinosile razvijanju i očuvanju dobrih međunacionalnih odnosa. Takođe su negovale duhovnu kulturu, radile na očuvanju tradicije i nacionalnog identiteta Srba i Rumuna u Deliblatau.

Prilog učiteljice u penziji Vere Meza iz Deliblata.(1943godišće)

LITERATURA:

Časopis Javor br 9/1888god. Iz govora Miše Dimitrijevića: O uplivu ženskih na razvitak karaktera, str. 279.

Milivoj Nenin, Ilija Ivačković o srpskim piscima, Svetovi, Novi Sad, 1998god. str.177. i 183.

Pečinjački, Sreta, Pančevački distrikt, 1717-1773 .god. str.120.

Časopis Javor, Građa za istoriju nekih banatskih sela –Deliblata, od paroha Jovana Grigorijevića, str.726.

dr Ivana, Spasović, Zlata vredne, obrazovanje ženske dece u Južnom Banatu Pod 1974-1918. god. IAP, Pančevo, str. 120.

Đoka, Popović, Istorija grada Bbele Crkve,, Bela Crkva, 1928. god. str.139.

dr Anđelko, S. Maksimović i Karolina Knežević, Porodica Lazarević, Veliko Središte, Vršac, 2013, str. 35.

Rumunski časopis Lučeararul (Večernja zvezda), Sibiu, 16 septembar 1910, god. br.18.

fotografije:

Srpska viša devojaka škola u Pančevu, snimljeno 27 juna 1920. god. U trećem redu desno su Darinka, Nevenka i Anđelka Stefanović iz Deliblata. Na poledini fotografije su imena ostalih učenica i datum sastanka povodom 10.godišnjice generacije.

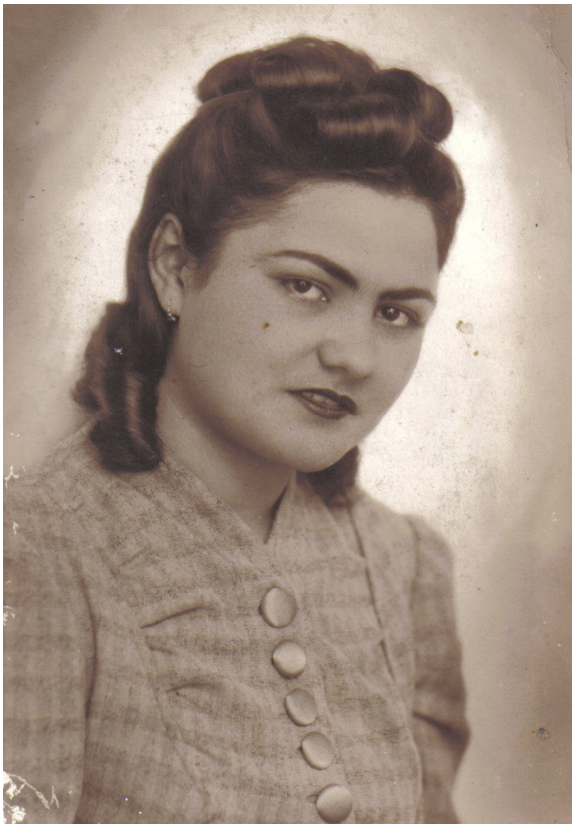
Fotografija prikazuje modu vremena koju nose sestre Šljivić, Danica (1870), Anka (1874), i Živka (1872) god. kao i frizure: Ivačković Melanija (1889), Bisenija Nilolić (1908), Ivačković Jelena (1926).

Ivačković Melanija (1889)

Bisenija Nilolić (1908)

Ivačković Jelena (1926)

UPUSTVA I BELEŽNIK

ZA

BABICE

Katice Ivkov-Radić

Izdanje Ministarstva Narodnog Zdravlja

Katice Ivkov-Radić

Katice Ivkov-Radić

BEOGRAD

Štamparija DRAG. GREGORIĆ — Kosmajaska ul. 22.

1924.

Fotografija i diploma Katice Ivkov- Radić ,babice u Deliblatsu.

Grupa pevača mešovitog sastava kojom rukovodi učitelj Sava Ivačković- Ribin. U sredini dole je moj otac Đura Petrović, informator.

Kolo Srpskih sestara u Deliblato osnovano 1922. god. među kojima su Julijana Maksimović-Lukina, Bosiljka Branković, Milica Radaković, Melanija Jeličić, Melanija Kolarski, Slavka Basalić, Radmila Starčev, Leposava Ivačković, učiteljice Draginja i Vera Popović i druge.

Izložba ručnih radova učenica Radeničke škole i nastavnica Lepasava Manojlović iz Šapca. Lepotu izložbenog prostora dopunjavaju štenderi sa cvećem , lutka u desnom uglu i na sredini fotografija majke sa čedom u naručju , što simbolizuje ženu kojoj je dodeljena uloga majke.

Improvizovani modni salon u kući Danice Romčev (1913) . god. i učenice na izučavanju krojačkog zanata. Mašine su marke Ringschiff .

Kolo srpskih žena pri crkvi i sveštenik Stanojević Branimir. Snimljeno povodom iznošenja Plaštenice ,na Veliki Petak ,dan raspeća Isusa Hrista.

Fotografija sa Vrbice, na obeležavanju Lazareve subote sa istim sveštenikom .

Za klavirom Jovanka Ivačković, sestra Milana Ivačkovića, rodom iz Deliblata (fotografisano krajem XIX veka).

Ivanka Stanković, rodom iz Deliblata, supruga dr Božidara Petrovića (u sredini)